

РОЗРОБКА ПІДХОДУ ДО ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті наведені теоретичні та практичні засади управління оборотним капіталом підприємства. Запропоновано удосконалену структурно-логічну послідовність системи управління оборотним капіталом підприємства.

Ключові слова: оборотний капітал, система управління оборотним капіталом, методи управління оборотним капіталом.

Abstract

The article gives theoretical and practical principles of management of working capital of the enterprise. The advanced structural-logical sequence of construction of a management system of working capital of the enterprise is offered.

Keywords: working capital, working capital management system, working capital management methods.

Вступ

Будь-яке підприємство задля забезпечення життєдіяльності та розвитку використовує свої короткострокові активи та джерела фінансування. Саме керування такими активами та зобов'язаннями характеризуються як управління оборотним капіталом, що є важливим елементом системи управління підприємством за сучасних умов.

В період фінансової та економічної кризи нестабільність зовнішнього середовища змушує менеджерів підвищувати увагу до питання управління підприємством, вибору підходу до управління оборотним капіталом зокрема. При умові ефективного управління оборотним капіталом вдається досягти деякого вивільнення коштів, які можна застосувати для забезпечення зростання прибутковості функціонування підприємства, а також пришвидшення оборотності його капіталу.

Основоположниками досліджень оборотного капіталу як самостійної економічної категорії є такі вчені, як К. Маркс, Д. Рікардо, А. Сміт та ін. Вагомий внесок у дослідження оборотного капіталу та ефективності його використання здійснили такі вітчизняні та зарубіжні економісти, як М. Білик, І. Бланк, В. Кодацький, Ю. Майнулович, В. Маргасова, Є. Поддєрьогін, О. Стоянова, Н. Соломіна, Л. Соляник, Н. Семнюк, О. Швидка, В. Шелудько та ін. Однак залишаються невирішені питання щодо ефективного управління оборотним капіталом підприємства на практиці.

Метою дослідження є розробка комплексного підходу до ефективного управління оборотним капіталом підприємства.

Результати дослідження

Система управління оборотним капіталом є сукупністю взаємопов'язаних, відповідно узгоджених між собою елементів, цілей і методів, які визначають напрямки руху та регулювання оборотного капіталу в межах виробничої системи. Об'єктами управління в межах даної системи, насамперед, виступають оборотні активи, джерела формування оборотних активів й усі економічні відносини, які виникають у процесі кругообігу оборотного капіталу підприємства [1].

Багато компаній, які є прибутковими, змушені припинити діяльність через нездатність виконати короткострокові зобов'язання при настанні терміну їх погашення. Успішне управління робочим капіталом має важливе значення для того, щоб не втратити бізнес і розвиватись.

Управління оборотним капіталом вимагає великої обережності завдяки потенційній взаємодії між його компонентами. Наприклад, продовження кредитного періоду, запропонованого клієнтам, може

сприяти зростанню обсягів збуту. Проте касова позиція компанії знизиться через більш тривалий термін очікування сплати клієнтам, що може призвести до необхідності банківського овердрафту [2].

Управління оборотним капіталом є центральним елементом ефективного управління підприємством, оскільки:

- оборотні активи складають значну частину майна підприємства;
- невикористання оборотного капіталу, а отже, управління ліквідністю, є основною причиною корпоративного колапсу.

Важливим завданням в системі управління оборотним капіталом підприємства є формування цілей та слідування ним.

Однією з основних цілей управління оборотним капіталом є забезпечення ліквідності підприємства. Бізнес із недостатнім обіговим капіталом не зможе виконувати свої зобов'язання, що призводить до несвоєчасної виплати працівникам, постачальникам та іншим кредиторам. Прострочені виплати можуть призвести до втрати лояльності працівників, відмови постачальників у наданні знижок, руйнування кредитного рейтингу підприємства тощо. Неплатежі (за замовчуванням) можуть стати причиною примусової ліквідації активів для повернення заборгованості кредиторам.

Іншою важливою метою управління оборотним капіталом є забезпечення рентабельності підприємства. Так, підприємство із значним обсягом оборотного капіталу може не досягти рівня прибутку від залученого капіталу, очікуваного інвесторами.

Згідно з Господарським кодексом України підприємства мають право самостійно планувати та здійснювати свою діяльність, тобто можуть самостійно вибирати методи управління своїм оборотним капіталом, здійснювати контроль за його раціональним розміщенням і використанням.

У практиці зарубіжних і вітчизняних підприємств застосовують такі основні підходи до управління оборотним капіталом:

- метод коефіцієнтів;
- нормування;
- метод АВС;
- оптимізації тощо.

Метод коефіцієнтів дає змогу розрахувати окремі показники, що характеризують стан оборотного капіталу та джерел формування підприємства; дозволяє дати відповідь на запитання, чи є в наявності достатній оборотний капітал та відповідні джерела його фінансування; дозволяє проаналізувати ефективність використання оборотного капіталу підприємства тощо [3].

Для управління запасами велика увага часто приділяється методу нормування, який єдиний, що регулюється в Україні на загальнодержавному рівні. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 квітня 1993 року № 279 “Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств та організацій та джерела їх покриття” Міністерством економіки України разом з Міністерством фінансів України розроблено типовий порядок визначення норм запасів товарно-матеріальних цінностей, згідно з яким розроблення норм і нормативів оборотних коштів проводиться за окремими видами сировини, матеріалів та інших товарно-матеріальних цінностей і витрат за кожним елементом оборотних коштів та загалом по підприємству.

Метод АВС – метод, згідно до якого вся номенклатура запасів, використовуваних на виробництві, залежно від їх цінності поділяється на 3 категорії:

- група А – запаси, які є цінними з точки зору їх вартості, але в натуральному вираженні використовуються в малих кількостях (в зарубіжній практиці ці види сировини (матеріалів) займають 50% в загальній структурі витрат на виробництво продукції);
- група В – запаси із середньою вартістю і середньою кількістю їх використання у виробничому процесі;
- група С містить різноманітний асортимент запасів, одночасно вони є незначними з погляду на їх вартість у грошовому вираженні.

Метод оптимізації оборотного капіталу передбачає вибір з усіх можливих варіантів його прогнозованого обсягу найбільш оптимального за розміром і структурою, за якого досягатиметься максимальний ефект господарювання підприємства.

Водночас жоден із розглянутих методів управління оборотним капіталом підприємства не може бути обраний як універсальний. Відповідно, на основі проведеного дослідження авторами розроблено підхід до управління оборотним капіталом підприємства, який є комплексним та дозволяє досить

детально проаналізувати забезпеченість підприємства оборотним капіталом та ефективність його використання в цілому, за окремими елементами зокрема (рис.1).

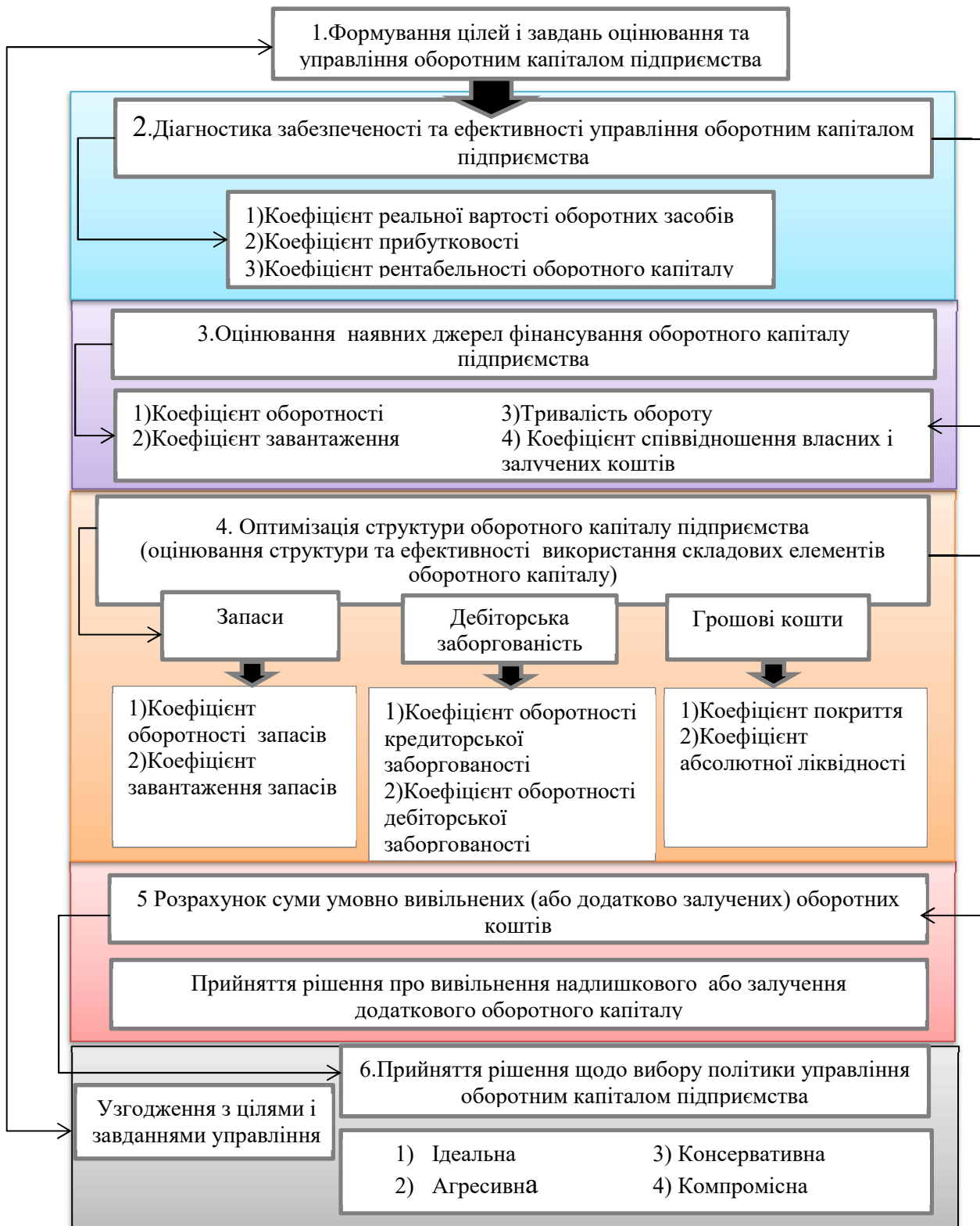

Рис. 1. Підхід до управління оборотним капіталом підприємства [Розроблено авторами]

Розроблений підхід дозволяє покроково проаналізувати основні етапи формування та використання оборотного капіталу підприємства, прийнявши ефективні управлінські рішення.

У відповідності до розробленого підходу першочергово формується мета діагностики оборотного капіталу підприємства на момент оцінювання, що визначає пріоритети в управлінні оборотним капіталом та відповідні управлінські заходи щодо досягнення визначених завдань.

На другому етапі проводиться діагностика забезпеченості та ефективності управління оборотним капіталом підприємства, що передбачає аналізування динаміки загального обсягу оборотного капіталу, а також розрахунок відповідних показників ефективності його використання.

На третьому етапі досліджуються зовнішні та внутрішні джерела формування оборотного капіталу підприємства, що дозволяє в подальшому спрогнозувати надходження та використання оборотних коштів у господарській діяльності.

Важливим завданням в управлінні оборотним капіталом є оптимізація його структури (наступний етап розробленого підходу), що передбачає оптимізацію розміру та співвідношення окремих елементів оборотного капіталу підприємства: величин запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Результати п'ятого етапу дослідження дозволяють прийняти рішення про вивільнення або ж додаткове залучення оборотного капіталу підприємства. Це, в свою чергу, дає можливість виявити існуючі проблеми в забезпеченні та використанні оборотного капіталу підприємства.

Вибір політики управління оборотним капіталом підприємства здійснюється на наступному етапі, що визначається цілями підприємства та результатами проведеного аналізування на всіх попередніх етапах.

На практиці виокремлюють такі типи політики управління оборотним капіталом підприємства [3]:

1. Ідеальна політика управління передбачає, що оборотний капітал відповідає короткостроковим зобов'язанням підприємства. Така політика є найбільш ризикованою з точки зору ліквідності підприємства, тому в реальних умовах господарювання її навряд чи знайдеш.

2. Агресивна політика характеризується значною часткою поточних активів в загальній структурі майна підприємства. Запас ліквідності високий, рентабельність оборотного капіталу – низька. Також ця стратегія передбачає нарощування усіх активів підприємства без обмежень.

3. Консервативна політика орієнтується на стримування зростання поточного оборотного капіталу. Передбачає наявність мінімальної кількості запасів, вкладення вільних коштів у високоліквідні цінні папери. Таким чином, частка оборотного капіталу низька, але швидкість обертання – висока.

4. Компромісна політика, або ще її називають помірною, передбачає стриманість в управлінні поточними активами, можливо формування деяких резервів на випадок складної ситуації. Рентабельність наявних активів висока, але ліквідність – низька.

Оптимальна для конкретного підприємства політика управління оборотним капіталом дозволяє якісно та ефективно керувати оборотним капіталом, максимізуючи ефект від його використання.

Висновки

Проведене дослідження показало, що оборотний капітал є найбільш ліквідною частиною капіталу підприємства. Відповідно, визначення напрямків його ефективного використання має пріоритетне значення за сучасних умов. Реалізація ефективної політики управління оборотним капіталом дозволяє підприємству поліпшити своє фінансове становище та отримати заплановані прибутки.

Розглянуті підходи до управління оборотним капіталом підприємства не враховують усі аспекти ефективності його формування та використання. Відповідно, розроблено комплексний підхід, що дозволяє проаналізувати ефективність формування, використання та управління оборотним капіталом підприємства в цілому, за окремими елементами зокрема, дає можливість обрати відповідну оптимальну політику управління оборотним капіталом підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Блонська В. І. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства / В. І. Блонська, Н. Б. Толопка // Наука й економіка. – 2010. – № 3 (19). – С. 122–130.
2. Бабич А. М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства / А. М. Бабич // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 9. – С. 12–24.

3. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бодаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 40-44.

Причена Ірина Валеріївна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: prycheпа.iryна@gmail.com.

Лещук Алла Ігорівна – студентка групи Мов-17м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: vntu06131027@gmail.com.

Prycheпа Iryna V.– Ph.D. (Econ.), Associate Professor, Associate Professor of Business Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: prycheпа.iryна@gmail.com.

Leshchuk Alla I. – student of the Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vntu06131027@gmail.com.